

กฎหมายปกครองกับการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม: แนวทางและความท้าทาย

Administrative Law and Driving Social Development: Approaches and Challenges

อุทิศ ทาหอม¹

Utis Tahom

บทคัดย่อ

กฎหมายปกครองเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำกับกับการบริหารงานของรัฐ โดยเน้นสร้างความยุติธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อกระบวนการปกครอง หลักการสำคัญของกฎหมายปกครอง ได้แก่ หลักนิติธรรม การปฏิบัติตามกรอบกฎหมายอย่างยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิของประชาชน และการป้องกันการใช้อำนาจในทางมิชอบ กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม โดยมุ่งสร้างสมดุลระหว่างอำนาจรัฐและสิทธิส่วนบุคคล สนับสนุนผลประโยชน์ส่วนรวมและการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม บทบาทของกฎหมายปกครองในการพัฒนาสังคมครอบคลุมการจัดการบริการสาธารณะ เช่น การศึกษา การดูแลสุขภาพ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พร้อมส่งเสริมความเท่าเทียมและการเข้าถึงทรัพยากรโดยทั่วถึง นอกจากนี้ กฎหมายปกครองยังช่วยเสริมสร้างความยุติธรรมและความโปร่งใสในระบบราชการ โดยการกำหนดกลไกการตรวจสอบและควบคุมจากศาลปกครองและองค์กรอิสระ เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อป้องกันการทุจริตและการเลือกปฏิบัติ ยิ่งไปกว่านั้นกฎหมายปกครองยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจและตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐผ่านกระบวนการเปิดเผยข้อมูลและการรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมนี้ช่วยเพิ่มความไว้วางใจในระบบปกครองและสร้างความชอบธรรมในกระบวนการบริหารงานของรัฐ กฎหมายปกครองไม่เพียงทำหน้าที่ควบคุมการใช้อำนาจของรัฐ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมที่โปร่งใส ยั่งยืน และยุติธรรม โดยการเชื่อมโยงระหว่างการบริหารงานของรัฐและผลประโยชน์ของประชาชนในทุกระดับ

คำสำคัญ : กฎหมายปกครอง, การขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม, แนวทางและความท้าทาย

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Associate Professor Dr. of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University,

E-mail : Utis.th@bru.ac.th

Abstract

Administrative law serves as a critical instrument in governing state administration, emphasizing justice, transparency, and accountability in administrative processes. Its foundational principles include the rule of law, adherence to legal frameworks with fairness, the protection of individual rights, and the prevention of abuses of power. Administrative law plays a pivotal role in driving societal development by striving to balance state authority and individual rights, while simultaneously advancing public interest and reducing social inequality. The contribution of administrative law to societal progress encompasses the management of public services, such as education, healthcare, and infrastructure development. These efforts aim to elevate the quality of life for citizens, promote equity, and ensure universal access to resources. Furthermore, administrative law enhances justice and transparency within bureaucratic systems by establishing mechanisms for oversight and regulation, such as administrative courts and independent bodies like the Ombudsman, to safeguard against corruption and discrimination. Moreover, administrative law fosters citizen participation in decision-making and oversight of state operations through processes of information disclosure and public consultation. This participatory approach strengthens trust in governance systems and legitimizes administrative processes. In essence, administrative law transcends its conventional role of regulating state power. It acts as a vital mechanism for fostering a transparent, sustainable, and equitable society, creating a bridge between state governance and the collective welfare of the populace at all levels.

Keywords: Administrative Law, Driving Social Development, Approaches and Challenges.

บทนำ

กฎหมายปกครองกำหนดได้นิยามของกฎและหลักการทางกฎหมายที่ควบคุมการบริหารและการควบคุมนโยบายสาธารณะโดยหน่วยงานของรัฐ กฎหมายปกครองกำหนดกรอบการทำงานที่หน่วยงานของรัฐดำเนินการ โดยให้มั่นใจได้ว่าหน่วยงานภาครัฐดำเนินการภายในขอบเขตอำนาจของตนและปฏิบัติตามขั้นตอนทางกฎหมายที่กำหนดไว้ (Cann, 2005) กฎหมายปกครองควบคุมการกระทำและการดำเนินงานของหน่วยงานบริหารของรัฐ เป็นสาขาหนึ่งของกฎหมายมหาชน การใช้อำนาจของฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามหลักกฎหมาย เพื่อสร้างความยุติธรรม ความรับผิดชอบและความโปร่งใสในการบริหาร กฎหมายปกครองเป็นหลักที่ยึดผลประโยชน์สาธารณะ ขณะเดียวกันหน่วยงานทางปกครองต้องใช้อำนาจภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่กำหนด ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ หากมีการละเมิดต่อกฎหมายสามารถใช้สิทธิผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น ศาลปกครอง ผู้ตรวจการแผ่นดิน (Ombudsman Systems) ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างความมั่นใจและรับรองว่าจะได้รับความยุติธรรม (Endicott, 2021)

หัวใจสำคัญของกฎหมายปกครอง (Administrative Law) คือ หลักการแห่งผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งให้ความสำคัญกับสวัสดิการชุมชน (The Welfare Of The Community) มากกว่าผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือทางการเมือง การกระทำดังกล่าวช่วยให้มั่นใจได้ว่าการตัดสินใจของฝ่ายปกครองจะให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (Leyland, P., & Anthony, 2016) โดยยึดหลักการดังนี้ 1) การตัดสินใจที่ยึดสวัสดิการสาธารณะ การตัดสินใจของฝ่ายปกครองต้องสอดคล้องกับเป้าหมายส่วนรวม เช่น สุขภาพ ความปลอดภัย และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ นโยบายและการดำเนินการจะต้องสร้างผลกระทบต่อสังคมมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล 2) ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของสาธารณะ กฎหมายปกครองเน้นความโปร่งใสในการบริหาร โดยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง กลไกการมีส่วนร่วมของสาธารณะ เช่น การปรึกษาหารือ (Consultations) และการรับฟังจากสาธารณะจะช่วยสร้างความมั่นใจต่อประโยชน์สาธารณะ (Syrett, K., & Alder, 2021) 3) การสร้างสมดุลระหว่างสิทธิและหน้าที่ หลักการแห่งผลประโยชน์สาธารณะต้องสร้างสมดุลระหว่างสิทธิส่วนบุคคลกับความต้องการของสังคม เช่น พระราชบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอาจจะควบคุมภาคอุตสาหกรรม เพื่อรักษาสุขภาพของประชาชนและความสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งเป็นการสร้างสมดุลระหว่างสิทธิและหน้าที่นั่นเอง 4) การป้องกันการทุจริตและการเลือกปฏิบัติ กฎหมายปกครองให้การคุ้มครองต่อการทุจริตและการเลือกปฏิบัติซึ่งอาจทำลายผลประโยชน์สาธารณะ กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและกลไกการกำกับดูแลช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในความเป็นกลาง 5) การดูแลวินิจัยจากตุลาการ ศาลมีบทบาทสำคัญในการบังคับใช้หลักการของผลประโยชน์สาธารณะผ่านการตรวจสอบของฝ่ายตุลาการ ศาลจะตรวจสอบว่าการดำเนินการของฝ่ายปกครองเป็นไปตาม

มาตรฐานทางกฎหมายและรัฐธรรมนูญหรือไม่ การกระทำเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากน้อยเพียงไร เป็นต้น (Rosenbloom, 2022)

กฎหมายปกครองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกำกับดูแลการบริหารราชการแผ่นดินมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นธรรม การมีส่วนร่วมและความโปร่งใสในสังคม ในบริบทของการพัฒนาสังคม กฎหมายปกครองช่วยสร้างความเป็นระเบียบ ความเท่าเทียมและการคุ้มครองสิทธิของประชาชน กฎหมายที่กำกับดูแลการใช้อำนาจของหน่วยงานปกครองหรือเจ้าหน้าที่รัฐให้การดำเนินตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา สาธารณสุข เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความเสมอภาคทางสังคม (Warren, 2018) สำหรับการนำกฎหมายปกครองในการพัฒนาสังคมปรากฏเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น การจัดสรรทรัพยากร กฎหมายปกครองกำกับการดำเนินงานของรัฐในเรื่องการจัดสรรที่ดิน น้ำและทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความเป็นธรรม เช่น การจัดที่ดินทำกินให้เกษตรกร หรือการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและการบริโภค ขณะเดียวกันกฎหมายปกครองส่งเสริมการดำเนินนโยบายที่ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เช่น การจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับการสวัสดิการสังคม การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการบริการสุขภาพของประชาชน

ในบทความนี้ผู้เขียนขอเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายปกครองกับการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม: แนวทางและความท้าทาย โดยแบ่งเนื้อหา ได้แก่ 1) บทบาทของกฎหมายปกครองในสังคม ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทางกฎหมายที่ให้อำนาจในการปกครองของรัฐซึ่งให้ถึงการกระทำใดของรับชอบด้วยกฎหมาย มิชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงกฎหมายปกครองกับการใช้อำนาจของรัฐ 2) แนวทางการประยุกต์ใช้กฎหมายปกครองเพื่อการพัฒนาสังคมซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงเมื่อรัฐมีอำนาจปฏิบัติตามชอบด้วยกฎหมาย รัฐมีหน้าที่จัดบริการสาธารณะ การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ยกกรณีตัวอย่างของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจรากฐานทางวิชาการการนำองค์ความรู้ไปสู่การใช้ประโยชน์ต่อไปต่อไป

บทบาทของกฎหมายปกครองในสังคม

กฎหมายปกครองเป็นรากฐานที่สำคัญในการปกครองสมัยใหม่ (Modern Governance) โดยเชื่อมโยงช่องว่างระหว่างกฎหมายและการปฏิบัติ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นสาธารณะ (Concept of Publicness) ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักนิติศาสตร์ประชาธิปไตย ถือเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้กฎหมายได้รับการพิจารณาว่าถูกต้องตามหลักกฎหมาย มีเหตุผล ความสมส่วน หลักนิติธรรม และสิทธิมนุษยชนกฎหมายปกครองกำหนดขึ้น (Kingsbury, 2009) เพื่อจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของหน่วยงานภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ให้ใช้อำนาจ

หรือดุลยพินิจเกินวัตถุประสงค์และขอบเขตของกฎหมายที่ให้ไว้ หากกระทำให้เกิดอำนาจประชาชนสามารถใช้ อำนาจศาลปกครองวินิจฉัยกฎ หรือ คำสั่งที่มีชอบด้วยกฎหมายได้ กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญใน สังคมเพื่อควบคุมและกำกับการดำเนินงานของรัฐให้เป็นไปตามหลักนิติรัฐ (Rule of Law) และเพื่อคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจของรัฐที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการ ทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 ได้บัญญัติว่า

"วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง" หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครองหรือกฎ และรวมถึงการดำเนินการใด ๆ การปกครองตามพระราชบัญญัตินี้

"การพิจารณาทางปกครอง" หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อ จัดให้มีคำสั่งทางปกครอง

"คำสั่งทางปกครอง" หมายความว่า

(1) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอัน ที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โดยสงวน ระบุ หรือ มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็น การถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการ รับการจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ

(2) การอื่นที่กำหนดไว้กฎกระทรวง

"กฎ" หมายความว่า พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือ บุคคลใดเป็นการเฉพาะ

"คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท" หมายความว่า คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายที่มี การ จัดองค์กรและวิธีพิจารณาสำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย

"เจ้าหน้าที่" หมายความว่า บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบอำนาจ ให้ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้น ในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจหรือกิจการอื่นของรัฐไม่ก็ตาม

ดังนั้นพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 ให้คำจำกัดความและ ขอบเขตของคำศัพท์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติราชการทางปกครองไทย เพื่อให้เกิดความชัดเจนใน กระบวนการและการใช้อำนาจตามกฎหมาย มาตรานี้เป็นฐานสำคัญที่ช่วยสร้างกรอบการปฏิบัติราชการให้ เป็นไปตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) โดยกำหนดขอบเขตความหมายของคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการใช้

อำนาจของรัฐและเจ้าหน้าที่ เพื่อให้กระบวนการปกครองมีความโปร่งใส ชัดเจน และเป็นธรรมต่อบุคคลในสังคม เพื่อเป็นการทำความเข้าใจอย่างชัดเจน ผู้เขียนจำแนกบทบาทสำคัญของกฎหมายปกครอง ดังนี้

1. **หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครอง** (Basic Principles of Administrative Law) ได้วางกรอบและกำหนดแนวการใช้อำนาจรัฐ เพื่อสร้างความยุติธรรม ความชอบด้วยกฎหมาย โดยเฉพาะการยึดหลักนิติธรรมเป็นการให้เจ้าหน้าที่รัฐทำงานภายใต้กฎหมายที่กำหนด กฎหมายปกครองมีปฏิสัมพันธ์กับอำนาจนิติบัญญัติ (Legislative) อำนาจบริหาร (Executive) และอำนาจตุลาการ (Judicial Powers) เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน โดยอำนาจตุลาการพิจารณา ตรวจสอบการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย หากมีการละเมิดกฎหมายก็จะทำการพิจารณาคดีให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องโดยไม่เลือกปฏิบัติ (Alder, Haley, Hough & Mullender, 2002) ผู้เขียนขอจำแนกองค์ประกอบหลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครอง ดังนี้

1.1 **หลักนิติรัฐ (Rule of Law)** เป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองแบบประชาธิปไตย กำหนดให้บุคคลและองค์กรทั้งภาครัฐภาคเอกชนรวมถึงรัฐบาลต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย หลักนิติธรรมเป็นกรอบสำหรับความยุติธรรม ความเท่าเทียมและความรับผิดชอบซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องป้องกันการกดขี่และการใช้อำนาจโดยพลการ ลักษณะของหลักนิติธรรมมีความสำคัญ มุ่งเน้นถึง อำนาจอสูงสุดของกฎหมาย (Supremacy of Law) กฎหมายเป็นอำนาจอสูงสุดในสังคมและไม่มีบุคคลหรือสถาบันใดอยู่เหนือกฎหมาย และพลเมืองทุกคนไม่ว่าจะมีสถานะไหนจะต้องรับผิดชอบภายใต้มาตรฐานทางกฎหมายเดียวกัน ทุกคนต้องได้รับความเท่าเทียมกันไม่ว่าจะมีสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือ การเมืองอย่างไรจะต้องอยู่ภายใต้การระดมทุนและการคุ้มครองทางกฎหมายเดียวกัน (Bingham, 2011) โดยจะมีแต่ละองค์กรมีบทบาทหน้าที่ทำงานตรวจสอบซึ่งกันและกัน เรียกว่า “หลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ” เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน โดยอำนาจตุลาการจะมีอิสระเป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซง หรือ แรงกดดันดันจากองค์กรต่าง ๆ ทำหน้าที่พิทักษ์ความยุติธรรมพิจารณาคดีให้เป็นไปตามหลักความยุติธรรม ปกป้องสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล เพื่อให้ประชาชนได้มั่นใจว่าการกระทำใด ๆ ของรัฐบาลจะไม่ละเมิดรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนนั่นเอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 3 ได้บัญญัติว่า

“อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม”

ดังนั้นมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญไทยเป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจนั้นในระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญของประเทศไทยอำนาจอิสระสูงสุดในประเทศ หรือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนชาวไทยทุกคนโดยรวม ซึ่งแสดงถึงหลักการพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ว่าอำนาจอธิปไตยต้องมาจากประชาชน ไม่ใช่จากกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่งหรือสถาบันใดสถาบันหนึ่งประชาชนคือเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง และรัฐบาลหรือสถาบันต่าง ๆ เป็นเพียงตัวแทนในการบริหารหรือปฏิบัติหน้าที่แทนประชาชนแม้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน แต่พระมหากษัตริย์ในฐานะประมุขของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นผ่านองค์กรสำคัญ 3 ส่วน คือ 1) รัฐสภา ใช้อำนาจนิติบัญญัติออกกฎหมาย 2) คณะรัฐมนตรีใช้อำนาจบริหารปกครองประเทศ 3) ศาลใช้อำนาจตุลาการตัดสินคดีตามกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) เพื่อให้เกิดความสมดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกัน องค์กรและหน่วยงานของรัฐต้องดำเนินงานภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย และต้องยึดถือหลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งหมายถึงการปกครองที่เคารพกฎหมายอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมและการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ทั้งหมดต้องมุ่งไปที่การสร้างผลประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและประชาชนส่วนใหญ่ ไม่ใช่เพื่อกลุ่มบุคคลหรือผลประโยชน์ส่วนตัว

1.2 หลักความยุติธรรมทางปกครอง (Principles of Administrative Justice) การใช้อำนาจของหน่วยงานทางปกครองต้องคำนึงถึงความยุติธรรมและไม่ละเมิดสิทธิของประชาชน กระบวนการยุติธรรมทางปกครองเป็นองค์ประกอบสำคัญของการกำกับดูแลหน่วยงานภาครัฐใช้อำนาจที่สอดคล้องกับความยุติธรรม ความเสมอภาคและการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล หลักการนี้มุ่งเน้นจะสร้างความสมดุลและให้เกิดประสิทธิผลของหน่วยงานภาครัฐและสร้างความไว้วางใจของประชาชนบนหลักการที่ว่า “อำนาจรัฐต้องชอบด้วยกฎหมาย” และสอดคล้องกับค่านิยมประชาธิปไตย หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง (Core Principles of Administrative Justice) หน่วยงานภาครัฐต้องดำเนินการภายในขอบเขตอำนาจตามกฎหมาย ซึ่งควบคุมไม่ให้เกิดการใช้อำนาจเกินขอบเขตหรือโดยพลการ ความยุติธรรมเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง การกระทำต้องไม่กระทบต่อบุคคล หากเกิดการกระทบ หรือ ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลที่ได้รับผลกระทบจะต้องได้รับโอกาสในการนำเสนอคดีหรือตอบโต้ข้อกล่าวหาก่อนที่จะตัดสินผู้ตัดสินคดีต้องดำเนินการโดยปราศจากอคติ เพื่อให้มั่นใจว่ากระบวนการทางปกครองเป็นกลาง รวมทั้งการยื่นเรื่องให้ฝ่ายนิติบัญญัติได้นำเรื่องราวของประชาชนไปตั้งกระทู้ถามสดต่อรัฐสภา พร้อมทั้งให้หน่วยงานองค์กรอิสระเข้ามาตรวจสอบการกระทำที่มีชอบด้วยกฎหมาย การสร้างระบบการตรวจสอบถือเป็นสร้างความไว้วางใจของสาธารณชน ความโปร่งใสเป็นหลักการสำคัญของภาครัฐว่ามีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมากับและประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลอย่างถูกต้องชัดเจน (Adler (Ed.), 2010) กฎหมายที่ให้

อำนาจแก่องค์กรของรัฐฝ่ายบริหารในอันที่จะกระทำการใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้นั้น โดยปกติได้แก่พระราชบัญญัติและกฎหมายอื่นที่มีผลใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติ เช่น พระราชกำหนด เป็นต้น

ส่วน “กฎหมายลำดับรอง” หรือ อนุบัญญัติ ได้แก่ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับนั้น อาจให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐฝ่ายบริหารในอันที่จะกระทำการใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้เช่นกัน แต่ “กฎหมายลำดับรอง” หรืออนุบัญญัตินั้นแท้ที่จริงแล้วก็คือการกระทำทางปกครองประเภทหนึ่งซึ่งจะออกมาใช้บังคับได้ก็แต่อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติหรือกฎหมายอื่นที่มีฐานะเทียบเท่ากับพระราชบัญญัติ (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2553) ดังนั้นการนำหลักการไปใช้ทางปฏิบัติหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทและอำนาจหน้าที่หลากหลาย ตั้งแต่การออกใบอนุญาต (Issuing Licenses) การบังคับใช้กฎระเบียบ (Enforcing Regulations) และการตัดสินข้อพิพาท (Adjudicating Disputes) ตลอดจนการนำนโยบายของรัฐบาลไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการเคารพสิทธิส่วนบุคคลและหลีกเลี่ยงการตัดสินใจโดยพลการ หรือ เกินขอบเขตอำนาจของกฎหมายตามพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ได้บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 3 ในพระราชบัญญัติ

“หน่วยงานทางปกครอง” หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ และให้หมายความรวมถึงหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองหรือให้ดำเนินกิจการทางปกครอง

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า

- (1) ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง คณะบุคคลหรือผู้ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานทางปกครอง
- (2) คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท คณะกรรมการหรือบุคคลซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่ง หรือมติใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล และ
- (3) บุคคลที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตาม (1) หรือ (2)

“คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท” หมายความว่า คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายที่มีการจัดองค์กรและวิธีพิจารณาสำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย

“ตุลาการศาลปกครอง” หมายความว่า ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดและตุลาการในศาลปกครองชั้นต้น

ดังนั้นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับหน่วยงานทางปกครองและบุคลากรที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปกครอง โดยครอบคลุมหน่วยงานที่มีบทบาทในการดำเนินงานด้านการปกครองและการบริหารงานของรัฐ รวมถึงกระทรวง ทบวง กรม เป็นหน่วยงานในระดับส่วนกลางที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายและบริหารงานในระดับประเทศ ส่วนราชการส่วนภูมิภาคเป็นองค์กรที่ดำเนินงานในพื้นที่นอกส่วนกลาง เช่น จังหวัดและอำเภอ เป็นต้น สำหรับราชการส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานในระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น รัฐวิสาหกิจเป็นองค์กรของรัฐที่ตั้งขึ้นโดยกฎหมายเฉพาะ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ประปาส่วนภูมิภาค การท่าเรือแห่งประเทศไทย (กทท.) การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) บริษัท ขนส่ง จำกัด (บขส.) บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) การเคหะแห่งชาติ (กคช.) บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) (ทอท.) องค์การเภสัชกรรม (อภ.) การยาสูบแห่งประเทศไทย (ยสท.) สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น หน่วยงานอื่นของรัฐอาจหมายรวมถึงหน่วยงานที่ไม่ได้มีสถานะเป็นส่วนราชการโดยตรง แต่มีบทบาทในการปกครองหรือดำเนินกิจการเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ และหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายหน่วยงานที่ไม่ได้จัดตั้งโดยรัฐโดยตรง แต่ได้รับการมอบอำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองหรือดำเนินกิจการทางปกครอง เช่น สภาวิชาชีพ ต่าง ๆ ได้แก่ สภานายความ สภาวิศวกร สภาสถาปนิก สภาการพยาบาล สำนักงานเลขาธิการแพทยสภา เป็นต้น นิยามนี้ได้กำหนดขอบเขตว่าองค์กรใดบ้างที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายปกครอง เพื่อความโปร่งใสและเป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่

1.3 หลักความชอบด้วยกฎหมาย การดำเนินงานของหน่วยงานรัฐต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย หากหน่วยงานรัฐกระทำการเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ การกระทำดังกล่าวถือว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายถือเป็นหลักสำคัญของกฎหมายปกครอง ซึ่งกำหนดให้การกระทำใด ๆ ของหน่วยงานภาครัฐต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตอำนาจที่กฎหมายกำหนด หากหน่วยงานของรัฐกระทำการใด ๆ เกินขอบเขตอำนาจที่กฎหมายกำหนดจะถือเป็นอำนาจเกินขอบเขต หรือ "เกินขอบเขตอำนาจ (Beyond The Powers)" การกระทำที่เกินขอบเขตอำนาจจะถือเป็นโมฆะ ไม่สามารถบังคับใช้ได้ หลักการนี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องป้องกันการกระทำโดยพลการหรือไม่ได้รับอนุญาตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หลักการนี้ช่วยให้แน่ใจว่าอำนาจของรัฐบาลถูกใช้โดยโปร่งใส คาดเคาได้ และยุติธรรม ซึ่งช่วยส่งเสริมความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อระบบกฎหมาย (Syrett & Alder, 2021) ดังนั้นการกระทำของภาครัฐ หรือเจ้าหน้าที่รัฐมีชอบกฎหมายสามารถเพิกถอนคำสั่งได้ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 50 ได้บัญญัติว่า

“มาตรา 50 คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วน โดยจะให้ผลย้อนหลังหรือไม่ย้อนหลังหรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้ แต่ถ้าคำสั่งนั้นเป็นคำสั่งซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับ การเพิกถอนต้องเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 51 และ มาตรา 52”

ดังนั้นมาตรา 50 ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คำสั่งทางปกครองที่ออกโดยเจ้าหน้าที่รัฐหากไม่ชอบด้วยกฎหมาย (อาจเกิดจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย การใช้อำนาจเกินขอบเขต หรือการออกคำสั่งโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย) สามารถถูกเพิกถอนได้ทั้งหมดหรือบางส่วน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจและข้อเท็จจริงของกรณีแต่ละกรณี การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อาจกำหนดผลของการเพิกถอนได้มี 3 ลักษณะ คือ 1) มีผลย้อนหลัง หมายความว่าผลของคำสั่งดังกล่าวถือว่าไม่เคยมีอยู่เลยตั้งแต่ต้น 2) ไม่มีผลย้อนหลัง หมายความว่าคำสั่งนั้นยังคงมีผลอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อนการเพิกถอน 3) มีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่ง ผู้มีอำนาจสามารถกำหนดขอบเขตของผลคำสั่งได้ เช่น ให้คำสั่งมีผลจนถึงวันที่เพิกถอน ทั้งนี้หากคำสั่งทางปกครองดังกล่าวเป็นคำสั่งที่ให้ ประโยชน์ แก่ผู้รับ เช่น การอนุญาตให้ดำเนินกิจการ การจ่ายเงินช่วยเหลือ หรือการออกเอกสารรับรองสิทธิ การเพิกถอนจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ใน มาตรา 51 และมาตรา 52 จะเห็นได้ว่ามาตรา 50 มีบทบาทสำคัญในการสร้างดุลยภาพระหว่างการคุ้มครอง หลักนิติธรรม (Rule of Law) โดยการป้องกันไม่ให้คำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายส่งผลกระทบต่อสาธารณะการคุ้มครอง สิทธิและความชอบธรรมของประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับประโยชน์จากคำสั่งทางปกครองที่ออกมาแล้ว

มาตรา 51 ได้บัญญัติว่า “การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงินหรือให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้ให้คำวินิจฉัยถึงความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับประโยชน์ในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้นกับประโยชน์สาธารณะประกอบกัน

ความเชื่อโดยสุจริตตามวรรคหนึ่งจะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ใช้ประโยชน์อันเกิดจากคำสั่งทางปกครองหรือได้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินไปแล้วโดยไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้หรือการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ผู้นั้นต้องเสียหายเกินควรแก่กรณี

ในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะอ้างความเชื่อโดยสุจริตไม่ได้

- (1) ผู้นั้นได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หรือข่มขู่ หรือชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์อื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย
- (2) ผู้นั้นได้ให้ข้อความซึ่งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนในสาระสำคัญ

(3) ผู้นั้นรู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในขณะที่ได้รับคำสั่งทางปกครองหรือการไม่รื้อนั้นเป็นไปโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ในกรณีที่เพิกถอนโดยให้มีผลย้อนหลัง การคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ไป ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยถ้าเมื่อใดผู้รับคำสั่งทางปกครองรู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองหรือควรรู้เช่นนั้นหากผู้นั้นมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะไม่สุจริตตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป และในกรณีตามวรรคสาม ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในการคืนเงินทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้รับไปเต็มจำนวน”

จะเห็นได้ว่า มาตรา 51 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยเฉพาะคำสั่งที่ให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้ ทั้งนี้มาตรา 51 เน้นการพิจารณา ความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับประโยชน์และประโยชน์สาธารณะ เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างความเป็นธรรมต่อประชาชนและผลประโยชน์ของรัฐหรือสาธารณะ หลักสำคัญคือการพิจารณาความเชื่อโดยสุจริต (Good Faith) หมายถึง การที่ผู้รับคำสั่งปกครองเชื่อว่าคำสั่งทางปกครองนั้นชอบด้วยกฎหมาย และจะมีผลคงอยู่ ในการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง เจ้าหน้าที่ต้องคำนึงถึงความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับคำสั่งว่าคำสั่งนั้นมีผลตามกฎหมาย รวมถึงการกระทำที่เกิดจากความเชื่อนั้น เช่น การใช้จ่ายทรัพย์สินหรือการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งดังกล่าว การเพิกถอนคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต้องพิจารณาประโยชน์ของส่วนรวมร่วมด้วย เช่น การป้องกันความเสียหายต่อรัฐหรือการรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ซึ่งความเชื่อโดยสุจริตจะได้รับความคุ้มครองหากผู้รับคำสั่งได้ ใช้ประโยชน์จากคำสั่งปกครอง หรือดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน อย่างไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ หรือ การเปลี่ยนแปลงคำสั่งจะทำให้ผู้รับคำสั่งต้องเสียหายเกินควร หากผู้รับคำสั่งได้รับเงินหรือทรัพย์สินตามคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และได้ใช้ประโยชน์นั้นไปในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ การเพิกถอนคำสั่งต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่เกินควรแก่กรณี

ส่วนกรณีที่ผู้รับคำสั่งไม่อาจอ้างความเชื่อโดยสุจริตได้กำหนดข้อยกเว้น 3 ประการ 1) การกระทำโดยเจตนาไม่สุจริตหากผู้รับคำสั่งได้แสดงข้อความเท็จ หรือ ปกปิดความจริง ซึ่งมีผลต่อการออกคำสั่ง เช่น การยื่นเอกสารเท็จเพื่อขอรับประโยชน์ หากผู้รับคำสั่งได้ข่มขู่ หรือ ชักจูงโดยวิธีมิชอบ เช่น การให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ 2) การให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนหรือผิดพลาดในสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคำสั่ง 3) ความไม่ชอบด้วยกฎหมายหากผู้รับคำสั่งรู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งในขณะที่ได้รับคำสั่งนั้น หรือ หากการไม่รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

1.4 หลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐต้องสามารถตรวจสอบได้ และมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างชัดเจน หลักการความโปร่งใส (Transparency) และความรับผิดชอบ (Accountability) ถือเป็นหลักสำคัญในกฎหมายปกครอง ความโปร่งใสในธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้าใจถึงวิธีการดำเนินการของภาครัฐ พร้อมทั้งได้รับรู้ถึงความรับผิดชอบ ภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์สาธารณะ เช่น การเผยแพร่แนวนโยบาย (Publicizing Policies) งบประมาณ (Budgets) และแผนงานของรัฐบาล (Government Plans) รวมถึงการประมูล (tenders) สัญญา (contracts) และการแต่งตั้งเกี่ยวกับบริการสาธารณะ (Public Service Appointments) โดยจัดทำระบบข้อมูลที่สามารถให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย สะดวก และอย่างรวดเร็ว (Jashari & Pepaj, 2018) ดังนั้นกฎหมายปกครองและการบริหารงานภาครัฐกำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาและพร้อมรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของตน เพื่อสร้างความไว้วางใจจากประชาชนและส่งเสริมธรรมาภิบาลที่ดี (Good Governance) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 78 ได้บัญญัติว่า

มาตรา 78 รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน

ดังนั้นมาตรา 78 เป็นบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งสะท้อนถึงหน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการปกครองและการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างระบบการปกครองและสังคมที่โปร่งใส ยั่งยืน และสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ตลอดจนรัฐมีหน้าที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และปรับปรุงบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือการจัดการขยะ เป็นต้น พร้อมทั้งรัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบในทุกระดับของการปกครอง

ขณะเดียวกันประชาชนมีสิทธิที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งจะต้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนดรวมไว้ให้พร้อมสำหรับประชาชนเข้าตรวจดู โดยจะต้องจัดเตรียมสถานที่เพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารดังกล่าวจะต้องจัดให้มีรายการบัญชีข้อมูลข่าวสาร (ดัชนี) สำหรับอำนวยความสะดวกในการตรวจสอบของประชาชนด้วย ทั้งนี้ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียหรือไม่ สามารถใช้สิทธิเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารที่กฎหมายกำหนดให้จัดเตรียมไว้ได้ ข้อมูลข่าวสารที่จัดเตรียมพร้อมไว้ตรวจดู (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2549) ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 9 ได้บัญญัติว่า

“มาตรา 9 ภายใต้บังคับมาตรา 14 และมาตรา 15 หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการอย่างน้อยดังต่อไปนี้ไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้

(1) ผลการพิจารณาหรือคำวินิจฉัยที่มีผลโดยตรงต่อเอกชน รวมทั้งความเห็นแย้งและคำสั่งที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาวินิจฉัยดังกล่าว

(2) นโยบายหรือการตีความที่ไม่เข้าข่ายต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา

(3) แผนงาน โครงการ และงบประมาณรายจ่ายประจำปีของปีที่กำลังดำเนินการ

(4) คู่มือหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีผลกระทบถึงสิทธิหน้าที่ของเอกชน

(5) สิ่งพิมพ์ที่ได้มีการอ้างอิงถึงข้อมูลที่ห้ามเปิดเผย

(6) สัญญาสัมปทาน สัญญาที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอนหรือสัญญาว่าร่วมทุนกับเอกชนในการจัดทำบริการสาธารณะ

(7) มติคณะรัฐมนตรี หรือมติคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยกฎหมายหรือโดยมติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ ให้ระบุรายชื่อรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการพิจารณาไว้ด้วย

(8) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

ข้อมูลข่าวสารที่จัดให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ตามวรรคหนึ่ง ถ้ามีส่วนที่ต้องห้ามมิให้เปิดเผยตามมาตรา 14 และมาตรา 15 อยู่ด้วยให้ลบหรือตัดตอนหรือทำโดยประการอื่นใดที่ไม่เป็นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนนั้น

บุคคลไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม ย่อมมีสิทธิเข้าตรวจดู ขอลำเนาหรือขอลำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของข้อมูลข่าวสารตามวรรคหนึ่งได้ ในกรณีที่สมควรหน่วยงานของรัฐโดยความ

เห็นชอบของคณะกรรมการ จะวางหลักเกณฑ์เรียกค่าธรรมเนียมในการนั้นก็ได้ ในการนี้ให้คำนึงถึงการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยประกอบด้วย ทั้งนี้ เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

คนต่างด้าวจะมีสิทธิตามมาตรานี้เพียงใดให้เป็นไปตามที่กำหนดโดยกฎกระทรวง”

จะเห็นได้ว่าหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่จัดให้มีข้อมูลข่าวสารบางประเภทเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึง ตรวจดู หรือขอสำเนาได้ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารราชการแผ่นดินและเพิ่มโอกาสในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ

1.5 หลักการคุ้มครองสิทธิประชาชน (The Principles of Protection of People's Rights) เป็นกรอบพื้นฐานในกฎหมายปกครอง เพื่อให้บุคคลสามารถปกป้องผลประโยชน์ของตนจากการใช้อำนาจของรัฐในทางที่ผิดหรือโดยพลการ ให้ประชาชนมีอำนาจในการร้องเรียน อุทธรณ์ หรือคัดค้านผ่านกระบวนการทางกฎหมายของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิ ผลประโยชน์ หรือความเป็นอยู่ที่ดี การร้องเรียนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในการบริหาร ความประมาทเลินเล่อ การใช้อำนาจในทางที่ผิด หรือการกระทำที่ผิดกฎหมายประชาชนมีสิทธิที่จะอุทธรณ์การกระทำของรัฐที่ไม่ได้รับความยุติธรรม นอกจากนี้ประชาชนยังมีสิทธิที่จะคัดค้านนโยบาย กฎระเบียบ หรือการดำเนินการของภาครัฐอย่างเป็นทางการ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของพวกเขาหรือขัดต่อผลประโยชน์สาธารณะการคัดค้านมักเกี่ยวข้องกับกลไกการมีส่วนร่วมของสาธารณะ เช่น การปรึกษาหารือหรือการฟังความคิดเห็นของสาธารณะ (Krishna, 2024) สำหรับกลไกในการร้องเรียน อุทธรณ์ และคัดค้านประชาชนสามารถยื่นเรื่องร้องเรียนต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายการร้องเรียนอาจได้รับการแก้ไขผ่านกลไกการตรวจสอบภายใน การไกล่เกลี่ย หรือกระบวนการไกล่เกลี่ยการอุทธรณ์ของฝ่ายบริหารสามารถยื่นต่อหน่วยงานระดับสูงภายในหน่วยงานเดียวกันหรือต่อศาลปกครอง การอุทธรณ์จะต้องปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดและข้อกำหนดตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 40 ได้บัญญัติว่า

“มาตรา 40 คำสั่งทางปกครองที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปได้ให้ระบุนกรณีที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้ง การยื่นคำอุทธรณ์หรือคำโต้แย้ง และระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งดังกล่าวไว้ด้วย

ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ให้ระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งเริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้งหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่ง แต่ถ้าไม่มีการแจ้งใหม่และระยะเวลาดังกล่าวมีระยะเวลาล้นกว่าหนึ่งปี ให้ขยายเป็นหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งทางปกครอง”

ดังนั้น มาตรา 40 ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งทางปกครอง โดยเน้น

ให้คำสั่งทางปกครองมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในการอุทธรณ์หรือโต้แย้งและกำหนดระยะเวลาให้ผู้มีส่วนได้เสียสามารถใช้สิทธิเพื่อปกป้องตนเองได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้มาตรา 44 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดแนวทางการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองในกรณีที่ไม่มืรัฐมนตรีเป็นผู้สั่งและไม่มีขั้นตอนการอุทธรณ์เฉพาะในกฎหมายอื่น ทำให้เกิดความชัดเจนในกระบวนการปกครองมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่งสามารถโต้แย้งหรือขอพิจารณาใหม่ได้อย่างมีระบบ พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนเกี่ยวกับการบังคับใช้คำสั่งในระหว่างการอุทธรณ์ การยื่นคำอุทธรณ์ต้องอยู่ในกรอบเวลา 15 วัน หากยื่นเกินกำหนด อาจเสียสิทธิในการอุทธรณ์ ทั้งนี้คำอุทธรณ์ที่ไม่มีข้อมูลข้อโต้แย้งหรือเหตุผลที่เพียงพอ อาจไม่ได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง

“มาตรา 44 ภายใต้บังคับมาตรา 48 ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรีและไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว

คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย

การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา 63/2 วรรคหนึ่ง”

ดังนั้นแนวทางการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองในกรณีที่ไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรีและไม่มีกำหนดขั้นตอนการอุทธรณ์ในกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ โดยบทบัญญัตินี้มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งทางปกครองมีช่องทางในการทำทหายหรือโต้แย้งคำสั่งนั้นผ่านกระบวนการทางกฎหมายอย่างเป็นระบบ ซึ่งคำสั่งทางปกครองไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรีนั้นออกโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ผู้อำนวยการหน่วยงาน เจ้าพนักงาน หรือเจ้าหน้าที่รัฐทั่วไปไม่มีขั้นตอนการอุทธรณ์กำหนดไว้ในกฎหมายเฉพาะ หากกฎหมายเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งนั้นไม่ได้ระบุขั้นตอนหรือกลไกการอุทธรณ์ไว้ คู่กรณีที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งทางปกครองมีสิทธิยื่นอุทธรณ์เพื่อโต้แย้งคำสั่งดังกล่าว สามารถดำเนินการดังนี้ 1) การยื่นอุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง ภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งระยะเวลา 15 วันถือเป็นข้อกำหนดสำคัญ หากพ้นกำหนดนี้อาจทำให้สิทธิในการอุทธรณ์หมดไป 2) เขียนคำอุทธรณ์ต้องทำเป็น หนังสือ โดยมีข้อโต้แย้งระบุเหตุผลที่ผู้ยื่นอุทธรณ์เห็นว่าคำสั่งดังกล่าวไม่ถูกต้องและอ้างอิงข้อมูลที่สนับสนุนข้อโต้แย้ง เช่น เอกสาร หลักฐาน หรือบทบัญญัติทางกฎหมาย ทั้งนี้การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง ไม่ได้ทำให้การบังคับใช้คำสั่งหยุดชะงัก (ไม่มีผลทุเลาการบังคับ) เว้นแต่จะมีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับตาม มาตรา 63/2 วรรคหนึ่ง ซึ่ง

กำหนดให้หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสามารถพิจารณาสั่งทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง หากพบว่ามีเหตุสมควร เช่น เพื่อป้องกันความเสียหายแก่คุณกรณีในระหว่างการอุทธรณ์

หากมีการยื่นอุทธรณ์ตามคำสั่งแล้ว คุณกรณีคิดว่าไม่ได้รับความยุติธรรมในผลของการอุทธรณ์ สามารถฟ้องต่อศาลปกครองได้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 42 ที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหาย หรือ เกิดความเดือดร้อนได้

“มาตรา 42 ผู้ใดได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมี อาจหลีกเลี่ยงได้อันเนื่องจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ ของรัฐหรือมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง หรือกรณีอื่นใดที่อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครองตาม มาตรา 9 และการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนหรือความเสียหายหรือยุติข้อโต้แย้งนั้น ต้องมีคำบังคับ ตามที่กำหนดในมาตรา 72 ผู้นั้นมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง

ในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายใน เรื่องใดไว้โดยเฉพาะ การฟ้องคดีปกครองในเรื่องนั้นจะกระทำได้อีกเมื่อมีการดำเนินการตามขั้นตอนและ วิธีการดังกล่าว และได้มีการสั่งการตามกฎหมายนั้น หรือมิได้มีการสั่งการภายในเวลาอันสมควร หรือ ภายในเวลาที่กฎหมายนั้นกำหนด”

2. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายปกครองและการพัฒนาสังคม

กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญในการกำหนดและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาสังคม เนื่องจากกฎหมายปกครองทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินการของหน่วยงานราชการ ฝ่ายบริหารให้การ ดำเนินงานของรัฐบาลดำเนินไปอย่างยุติธรรม มีประสิทธิภาพและโปร่งใส กฎหมายปกครองมีอิทธิพลต่อ การพัฒนาสังคมในลักษณะการสร้างสมดุลระหว่างอำนาจของรัฐกับสิทธิและความต้องการของปัจเจก บุคคล ส่งเสริมให้ความรับผิดชอบต่อสังคม ความยุติธรรมและความก้าวหน้าของประเทศ ผู้เขียนขอจำแนก ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายปกครองและการพัฒนาสังคม 4 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการบริการ สาธารณะ 2) การรักษาความยุติธรรมและความโปร่งใสในระบบราชการ 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชน และ 4) การตรวจสอบจากหน่วยงานอิสระ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การจัดการบริการสาธารณะ (Public Service Management) เป็นหลักปฏิบัติของการ ประชาธิปไตย โดยทำหน้าที่ให้มั่นใจว่านโยบายและกฎหมายของรัฐบาลได้รับการนำไปปฏิบัติอย่างมี ประสิทธิภาพ ส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานของการ ปกครองแบบประชาธิปไตย การให้บริการสาธารณะอย่างเท่าเทียมจะช่วยให้เกิดความเสมอภาคและความ

ยุติธรรมในสังคม เช่น การศึกษา การดูแลสุขภาพ โครงสร้างพื้นฐาน ความปลอดภัยสาธารณะและการปกป้องรักษาสีงแวดล้อมซึ่งมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน บริการสาธารณะทำให้มั่นใจว่าทั้งหมดนี้ทุกคนจะเข้าถึงได้ ขณะเดียวกันการบริการสาธารณะช่วยสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจด้วยการจัดหาโครงสร้างพื้นฐาน การบริการกำกับดูแลและบริการที่จำเป็นทางด้านธุรกิจและรายได้ของบุคคล หากประเทศใดมีการบริหารจัดการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพจะดึงดูดการลงทุน เพิ่มผลผลิตและส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนและยังมีบทบาทสำคัญในการจัดการวิกฤตการณ์ เช่น ภัยธรรมชาติ โรคระบาด หรือภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ บริการสาธารณะช่วยให้ตอบสนองได้ทันเหตุการณ์ ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และระดมทรัพยากรเพื่อบรรเทาผลกระทบและการฟื้นฟูสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อีกด้วย (Berman, Bowman, West & Van Wart, 2021) ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรที่ได้รับมอบหมาย ควรจัดสรรและดูแลทรัพยากรหรือบริการที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การศึกษา สาธารณสุข การคมนาคม และสาธารณูปโภคต่าง ๆ การบริการสาธารณะมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

Denhardt & Denhardt (2015) ได้ให้ความหมายของ “บริการสาธารณะ (Public Service)” หมายถึงกิจกรรมที่ดำเนินการโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความมุ่งมั่นในการให้บริการประชาชนด้วยความซื่อสัตย์ มีประสิทธิภาพ และครอบคลุม เพื่อให้มั่นใจว่าสามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ Denhardt & Denhardt (2015) ได้อธิบายถึงความสำคัญของบริการสาธารณะ (Importance of Public Service) ประกอบด้วย 5 ประการ **ประการแรก** ส่งเสริมความเท่าเทียมทางสังคม (Promotes Social Equity) รับรองการกระจายทรัพยากรและโอกาสอย่างยุติธรรม แก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคม **ประการที่สอง** ส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตย (Fosters Democratic Values) ยึดมั่นในหลักการของความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของพลเมือง **ประการที่สาม** สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ (Supports Economic Development) จัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา และการดูแลสุขภาพ ซึ่งมีความสำคัญต่อการเติบโตอย่างยั่งยืน **ประการที่สี่** ปกป้องสวัสดิการสาธารณะ (Protects Public Welfare) ปกป้องสุขภาพ ความปลอดภัย และความมั่นคงของประชาชนผ่านกฎระเบียบและบริการที่จำเป็น และ**ประการที่ห้า** เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Strengthens Civic Engagement) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการปกครองอย่างแข็งขัน ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกถึงความรับผิดชอบร่วมกัน

สำหรับ Loeffler & Bovaird (Eds.) (2021) ได้ให้ความหมายของ บริการสาธารณะ (Public Service) หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการโดยรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้บริการที่จำเป็นแก่ประชาชน

ปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยเน้นที่สวัสดิการส่วนรวม ความยุติธรรมทางสังคม และหลักการของความโปร่งใส ประสิทธิภาพ และความครอบคลุม ซึ่งหลักการของการบริหารสาธารณะ (Principles of Public Administration) มีทั้งหมด 9 ประการ ได้แก่ 1) ความโปร่งใส (Transparency) การดำเนินงานของรัฐบาลและกระบวนการตัดสินใจที่เปิดกว้างและเข้าถึงได้ 2) ความรับผิดชอบ (Accountability) หน่วยงานของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของตน 3) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) การบรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ประสิทธิภาพ (Efficiency) การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมที่สุดเพื่อให้บริการสาธารณะ 5) ความเสมอภาค (Equity) การรับรองการเข้าถึงบริการอย่างยุติธรรมสำหรับทุกคน การแก้ไขความไม่เท่าเทียมกัน 6) การตอบสนอง (Responsiveness) การปรับตัวตามความต้องการของประชาชนและการเปลี่ยนแปลงของสังคม 7) หลักนิติธรรม (Rule of Law) การบังคับใช้กฎหมายอย่างสม่ำเสมอและยุติธรรม 8) การมีส่วนร่วม (Participation) การสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง และ 9) ความซื่อสัตย์ (Integrity) การประพฤติตนตามจริยธรรมและการหลีกเลี่ยงการทุจริต เพื่อทำความเข้าใจและให้ผู้อ่านได้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักการของบริการสาธารณะ (Principles of Public Administration) นิยาม (Definition) วัตถุประสงค์ (Key Objectives) และตัวอย่างประกอบ (Examples) ผู้เขียนขอเสนอเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปการบริการสาธารณะ

หลักการ	คำจำกัดความ	วัตถุประสงค์	ตัวอย่าง
1. ความโปร่งใส	การเปิดเผยข้อมูลและกระบวนการดำเนินงานของรัฐบาลที่ชัดเจนและเข้าถึงได้	สร้างความไว้วางใจและป้องกันการทุจริต	สร้างความไว้วางใจและจริยธรรมในงานบริการสาธารณะ
2. ความรับผิดชอบ	ความรับผิดชอบต่อการทำงานของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่	สร้างความเชื่อมั่นในการบริหารงาน	เจ้าหน้าที่รายงานผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือประชาชน
3. ประสิทธิภาพ	การบรรลุเป้าหมายและผลลัพธ์ของนโยบายหรือแผนงานที่ตั้งไว้	ตอบสนองความต้องการของประชาชน ปรับปรุงคุณภาพชีวิต	การพัฒนาระบบสุขภาพหรือการศึกษาให้สำเร็จ
4. ความมีประสิทธิภาพ	การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพื่อบรรลุเป้าหมาย	ลดความสูญเปล่า สร้างคุณค่าให้สูงสุด	การปรับปรุงระบบขนส่งสาธารณะให้สะดวกและคุ้มค่า

หลักการ	คำจำกัดความ	วัตถุประสงค์	ตัวอย่าง
5. ความเสมอภาค	การจัดบริการให้เป็นธรรม และเท่าเทียมสำหรับทุกคน	ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม	การจัดบริการสุขภาพที่เข้าถึงได้สำหรับทุกคน
6. การตอบสนอง	การปรับตัวตามความต้องการของประชาชนและการเปลี่ยนแปลงในสังคม	ปรับปรุงความเกี่ยวข้องของบริการ	การปรับโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการเติบโตของประชากร
7. หลักนิติธรรม	การดำเนินการตามกฎหมายอย่างสม่ำเสมอและยุติธรรม	สร้างความยุติธรรมและความถูกต้อง	การใช้กฎหมายด้านภาษีอย่างเท่าเทียมในทุกพื้นที่
8. การมีส่วนร่วม	การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารและตัดสินใจ	สร้างความชอบธรรมและครอบคลุม	การจัดประชุมสาธารณะหรือการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม
9. ความซื่อสัตย์	การรักษาจรรยาบรรณและการป้องกันการทุจริต	สร้างความไว้วางใจและจริยธรรมในงานบริการสาธารณะ	การบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐ

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดกรอบแนวทางและหลักการสำคัญสำหรับการบริการสาธารณะ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อประชาชน โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนและบทบาทหน้าที่ของรัฐในการดูแลความเป็นอยู่ของสังคม เช่น มาตรา 54 รัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้ และมาตรา 55 รัฐต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

“มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่งเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย

การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน

ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุนหรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นอิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว”

“มาตรา 55 รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่ง ต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรคการรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย

รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง”

2.2 การรักษาความยุติธรรมและความโปร่งใสในระบบราชการ ความยุติธรรมเป็นรากฐานของสังคมสร้างความก้าวหน้า ความยุติธรรมเป็นการแสดงถึงความเท่าเทียมตามหลักนิติธรรม ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ตัดสินใจอย่างเที่ยงธรรม ปราศจากการเลือกปฏิบัติหรืออคติ เช่น การบังคับใช้กฎหมายอย่างยุติธรรม (Fair Application of Laws) การเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน (Equal Access to Public Services) เป็นต้น (Micklitz (Ed.), 2011) การไม่เลือกปฏิบัติถือเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายของความยุติธรรม ซึ่งหมายความว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไม่ควรได้รับการปฏิบัติอย่างไม่ยุติธรรม

หรือถูกกีดกันจากเชื้อชาติ เพศ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือลักษณะอื่น ๆ การไม่เลือกปฏิบัติทำให้ประชาชนทุกคนได้รับสิทธิและการคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน การไม่เลือกปฏิบัติช่วยรักษาคำศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ทำให้สังคมเจริญรุ่งเรืองท่ามกลางความหลากหลาย (Shkabatur, 2012) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4

“มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

ดังนั้น มาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เป็นบทบัญญัติที่สำคัญและแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับ "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์" หมายถึง การที่มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าในตัวเองโดยธรรมชาติ โดยไม่ขึ้นอยู่กับเชื้อชาติ ศาสนา เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสถานะทางสังคม บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพในคุณค่าและความเป็นมนุษย์ เช่น การป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือ การคุ้มครองจากการถูกทรมานหรือปฏิบัติอย่างโหดร้ายทารุณ ส่วนคำว่า "สิทธิและเสรีภาพ (Rights and Liberties)" สิทธิ บุคคลทุกคนมีสิทธิในด้านต่าง ๆ เช่น สิทธิในการดำรงชีวิต สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการศึกษา และสิทธิในการได้รับความเป็นธรรม เสรีภาพ (Liberties) บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการนับถือศาสนาและเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญโดยไม่ถูกกลั่นแกล้งหรือละเมิดจากบุคคลอื่นหรือหน่วยงานของรัฐ และคำว่า "ความเสมอภาคในทางกฎหมาย (Equality before the Law)" บุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสายตาของกฎหมาย และได้รับการคุ้มครองในระดับเดียวกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ เช่น การคุ้มครองสิทธิของทั้งผู้หญิงและผู้ชายให้ได้รับโอกาสและสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันในทุกด้าน

ส่วนความโปร่งใสเน้นเกี่ยวกับกระบวนการของรัฐบาล การทำงาน งบประมาณรายจ่ายที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและตรวจสอบได้ ความโปร่งใสทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เมื่อข้อมูลเปิดเผยต่อสาธารณะ หากไม่มีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการที่ผิดพลาด (Mismanagement) หรือการทุจริต (Corruption) ก็จะง่ายขึ้น (Organization of American States, 2002) เช่น การเผยแพร่สัญญาจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ สัญญาประมาณงาน งบประมาณรายจ่ายประจำปี เป็นต้น การเปิดเผยช่วยสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐต่อประชาชน

2.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นเสาหลักพื้นฐานของการปกครองแบบประชาธิปไตยจะทำให้ประชาชนมีเสียงในการตัดสินใจเกี่ยวกับกระบวนการต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อชีวิตของตนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการรวบรวมข้อมูลของทุกฝ่าย การเพิ่มพลังและความรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้รัฐบาลและชุมชนสามารถทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้ การมี

ส่วนร่วมมีความจำเป็นต่อการส่งเสริมความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และความไว้วางใจในธรรมาภิบาลช่วยให้บุคคลและชุมชนสามารถเสนอแนะมุมมอง ความรู้ และแนวคิดของตนเอง เพื่อเพิ่มคุณภาพและความชอบธรรมการตัดสินใจ ทางนโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่รัฐดำเนินการ ยิ่งไปกว่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนยังช่วยเสริมสร้างสัญญาประชาคม (Social Contract) ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนอีกด้วย (Ahmad & Islam, 2024)

นอกจากนี้ยังเป็นการปลูกฝังความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบ กระตุ้นให้ชุมชนสนับสนุนและติดตามการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ดี สำหรับกลไก (Mechanisms) การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถทำได้หลากหลายช่องทางอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal and Informal Channels) เช่น การปรึกษาหารือกับประชาชน (Public Consultations) การจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) แพลตฟอร์มออนไลน์และเครื่องมือดิจิทัล (Online Platforms and Digital Tools) การลงประชามติและคำร้อง (Referendums and Petitions) เป็นต้น (Samad, 2023)

ดังนั้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นการส่งเสริมการปกครองผ่านการรับฟังความคิดและมุมมองที่หลากหลายเป็นการสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐบาลกับประชาชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นการสร้างความโปร่งใส การเข้าถึงข้อมูลอย่างเปิดเผยช่วยให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนวคิดและร่วมมือกันตัดสินใจ เช่น การจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนมีสิทธิ์ในการตัดสินใจว่าจะจัดสรรทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างไร ซึ่งจะทำให้การใช้จ่ายของภาครัฐสะท้อนถึงความต้องการและลำดับความสำคัญของปัญหาของประชาชน ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการสร้างโอกาสให้กับภาคส่วนต่าง ๆ เช่น องค์กรภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และหน่วยงานเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนานโยบายด้วยมุมมองและความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย นำไปสู่แนวทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกประเด็นปัญหาของประชาชน

2.4 การตรวจสอบจากหน่วยงานอิสระ เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การทำงานมีความชัดเจนและชอบธรรมทั้งด้านงบประมาณและผลการดำเนินงานของภาครัฐ การตรวจสอบถือเป็นรากฐานของความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) และความไว้วางใจในการใช้งบประมาณของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ การตรวจสอบโดยองค์กรอิสระมีบทบาทสำคัญในการสร้างน่าเชื่อถือ พร้อมทั้งส่งเสริมความโปร่งใสต่อสาธารณชนการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนอีกด้วย ซึ่งประโยชน์ของการตรวจสอบโดยองค์กรอิสระนั้นเป็นการยืนยันว่างบการเงินอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังสามารถเปิดเผยการฉ้อโกงและป้องกันการประพฤติมิชอบ (Fraudulent Activities and Deter Misconduct) การตรวจสอบจะทำให้แน่ใจว่าองค์กรภาครัฐได้ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับ ซึ่ง

งบประมาณ ที่ผ่านการตรวจสอบจะทำให้ผู้ลงทุนมั่นใจจากต่างประเทศมีความเชื่อมั่นที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศมากขึ้น (Kueppers & Sullivan, 2010) ทั้งนี้จะเรียกว่า “เป็นองค์กรอิสระ” ได้นั้น มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ 1) จะต้องเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ถ่วงดุลอำนาจอื่น หรือ เป็นองค์กรทำหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบ อำนาจหนึ่ง อำนาจใดของรัฐ 2) จะต้องไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจบังคับขององค์กรใด องค์กรหนึ่ง และ 3) มีสถานะเทียบเท่ากับองค์กรอิสระอื่น ๆ ถูกจัดตั้งโดยรัฐธรรมนูญ

องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เป็นองค์กรที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศไทยเพื่อปฏิบัติหน้าที่เฉพาะเจาะจงอย่างเป็นอิสระจากการควบคุมโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานใด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาหลักนิติธรรม ความยุติธรรม และการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายเป็นการดำรงไว้ซึ่งประชาธิปไตยและความโปร่งใสในระบบการบริหารจัดการของประเทศ สำหรับองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้แก่ 1) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติให้เป็นไปอย่างสุจริตและเที่ยงธรรม 2) ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของ หน่วยงานรัฐ รวมถึงรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนเกี่ยวกับการบริหารราชการที่ไม่เป็นธรรม 3) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) มีหน้าที่ส่งเสริม ค้ำครอง และตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศ 4) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) รับผิดชอบในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 5) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินและการบริหารจัดการทางการเงินของหน่วยงานรัฐ 6) คณะกรรมการการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ดูแลและกำกับกิจการกระจายเสียง โทรทัศน์ และโทรคมนาคมให้เป็นไปตามกฎหมายและความเหมาะสม 7) ศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายและการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงวินิจฉัยการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ 8) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) มีหน้าที่ดูแลและปราบปรามการฟอกเงินและกิจกรรมทางการเงินที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น

แนวทางการประยุกต์ใช้กฎหมายปกครองเพื่อการพัฒนาสังคม

กฎหมายปกครอง เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้กำกับดูแลการบริหารราชการแผ่นดิน รวมถึงการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน การประยุกต์ใช้กฎหมายปกครองเพื่อการพัฒนาสังคมเป็นการส่งเสริม ความยุติธรรม ความโปร่งใส และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น สำหรับแนวทางการ ประยุกต์ใช้กฎหมายปกครองเพื่อการพัฒนาสังคมผู้เขียนขอจำแนกออกเป็น 2 ประการ คือ 1) การออกแบบ

นโยบายและกฎหมายที่ส่งเสริมการพัฒนาสังคม 2) กรณีศึกษาการบริหารสาธารณะกับการพัฒนาสังคม มีรายละเอียดดังนี้

1. การออกแบบนโยบายและกฎหมายที่ส่งเสริมการพัฒนาสังคม การพัฒนาสังคมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (Well-being) เพื่อลดความไม่เท่าเทียม (Reducing Inequalities) เพิ่มโอกาส (Enhancing Opportunities) และส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน การออกแบบนโยบายและกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคมเป็นความรับผิดชอบที่หน่วยงานภาครัฐและรัฐบาลต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น การศึกษา การดูแลสุขภาพ การจ้างงาน ที่อยู่อาศัย และความเท่าเทียมทางเพศ การพัฒนาสังคมมีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมให้ประชาชนสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองได้ดีที่สุด นโยบายและกฎหมายจึงมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขปัญหา ลดความยากจน (Reduce Poverty) และสร้างความเชื่อมั่นว่าผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจเข้าถึงทุกภาคส่วนของสังคมอย่างเท่าเทียมกัน (Grosh, Del Ninno, Tesliuc & Querghi, 2008)

สำหรับหลักการสำคัญการออกแบบนโยบายและกฎหมาย (Key Principles in Policy and Law Design) ประกอบด้วย 5 ประการ **ประการแรก** ความครอบคลุม (Inclusivity) นโยบายที่มีประสิทธิภาพต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนที่หลากหลาย รวมถึงกลุ่มที่ถูกละเลยและด้อยโอกาส ทำให้ประชาชนมั่นใจได้ว่าไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลังในกระบวนการพัฒนา (That No One Is Left Behind In The Development Process) **ประการที่สอง** ความเสมอภาค (Equity) นโยบายการพัฒนาสังคมให้ความสำคัญกับความเสมอภาคมากกว่าความเท่าเทียม (Equity Over Equality) ความเสมอภาคเน้นที่การจัดหาทรัพยากรและโอกาสที่เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคล **ประการที่สาม** ความยั่งยืน (Sustainability) การพัฒนาสังคมในระยะยาวต้องมีนโยบายที่ยั่งยืนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมที่มีประสิทธิภาพ **ประการที่สี่** การมีส่วนร่วม (Participation and Engagement) การรวมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) รวมถึงภาคประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นและกลุ่มที่ถูกละเลยเข้ามาในกระบวนการกำหนดนโยบายจะช่วยส่งเสริมความไว้วางใจและทำให้มั่นใจว่านโยบายจะสะท้อนถึงความเป็นจริงของผู้ที่ได้รับผลกระทบ **ประการที่ห้า** แนวทางปฏิบัติตามหลักฐาน (Evidence-Based Approach) นโยบายและกฎหมายควรมีพื้นฐานบนการวิจัยและข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ว่านโยบายและกฎหมายมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ (Faúndez (Ed.), 2016) การออกแบบนโยบายและกฎหมายที่ส่งเสริมการพัฒนาสังคมจำเป็นต้องคำนึงถึงความหลากหลายของประชาชน ความเท่าเทียม และการพัฒนาที่ยั่งยืน การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมสามารถลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มโอกาสและสร้างความเป็นธรรมในสังคมได้อย่าง

มีประสิทธิภาพ การใช้กฎหมายว่าด้วยสิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณะเพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มได้รับโอกาสที่เท่าเทียม ดังเช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 20 ได้บัญญัติว่า

“มาตรา 20 คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังต่อไปนี้

(1) การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ และสิ่งส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

(2) การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติหรือแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบ โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

(3) การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีหรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด

(4) การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

(5) การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาและบริการอันเป็นสาธารณะ ผลัดกันที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การช่วยเหลือทางกฎหมายและการจัดหาทุนความว่าต่างแกต่างคดีให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

(6) ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภทตลอดจนบริการสื่อสารสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในกฎกระทรวง

(7) บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

(8) สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใด ๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทาง และการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ โดยได้รับการยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติมสำหรับสัตว์เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการดังกล่าว

(9) การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

(10) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือการจัดให้มีสวัสดิการอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

ผู้ช่วยคนพิการ ให้มีสิทธิได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียมตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

คนพิการที่ไม่มีผู้ดูแลคนพิการ มีสิทธิได้รับการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและการเลี้ยงดูจากหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่มีสถานสงเคราะห์เอกชนจัดที่อยู่อาศัยและสวัสดิการให้แล้วรัฐต้องจัดเงินอุดหนุนให้แก่สถานสงเคราะห์เอกชนนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

ผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับบริการให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมทักษะ การเลี้ยงดูการจัดการศึกษา การส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ ตลอดจนความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อให้พึ่งตนเองได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

คนพิการและผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษีตามที่กฎหมายกำหนด องค์กรเอกชนที่จัดให้คนพิการได้รับสิทธิประโยชน์ตามมาตรานี้มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษีเป็นร้อยละของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด”

ดังนั้น มาตรา 20 ถือเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการผ่านสิทธิที่หลากหลาย ครอบคลุมด้านสุขภาพ การศึกษา อาชีพ สวัสดิการ และการมีส่วนร่วมในสังคม เพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตและพึ่งพาตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

2. กรณีศึกษาการบริการสาธารณะกับการพัฒนาสังคม

การให้บริการสาธารณะถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาสังคม การดำเนินโครงการหรือบริการที่เน้นตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อการสร้างความเท่าเทียมในสังคม ตัวอย่างกรณีศึกษาด้านการบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาสังคมในประเทศไทยและต่างประเทศมีรายละเอียดดังนี้

2.1 กรณีศึกษาในประเทศไทย คือ โครงการประชารัฐสวัสดิการหรือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (State Welfare Card) หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “บัตรคนจน” เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลภายใต้การนำของ

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อยให้หลุดพ้นจากปัญหาความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย โครงการนี้ริเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2560 โดยมุ่งเน้นการลดภาระค่าครองชีพในชีวิตประจำวันของประชาชนและส่งเสริมการเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ อย่างทั่วถึง กระบวนการของโครงการเริ่มต้นจากการที่ผู้มีรายได้น้อยลงทะเบียนกับกระทรวงการคลังเพื่อยืนยันสิทธิ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นรัฐบาลจะออกบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้กับผู้ที่ผ่านการพิจารณา บัตรนี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือประชาชนกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคและการเดินทาง รัฐบาลได้กำหนดวงเงินช่วยเหลือรายเดือนในบัตรสวัสดิการแห่งรัฐตามรายได้ของผู้ถือบัตร โดยผู้มีรายได้น้อยกว่า 30,000 บาท ต่อปีจะได้รับเงินช่วยเหลือ 200 บาทต่อคนต่อเดือน ในขณะที่ผู้มีรายได้น้อยกว่า 30,000 บาทต่อปีจะได้รับเงินช่วยเหลือ 300 บาทต่อคนต่อเดือน นอกจากนี้บัตรนี้ยังมอบสิทธิในการลดค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม เช่น ส่วนลดสำหรับการซื้อก๊าซหุงต้มในครัวเรือน วงเงิน 45 บาทต่อคนทุก 3 เดือน และส่วนลดค่าโดยสารในการเดินทาง เช่น รถโดยสารประจำทาง รถไฟฟ้า รถโดยสารของบริษัทขนส่ง (บขส.) และรถไฟ วงเงิน 500 บาทต่อคนต่อเดือน สิทธิประโยชน์เหล่านี้มีข้อกำหนดว่าวงเงินดังกล่าวไม่สามารถสะสมหรือแลกเป็นเงินสดได้ (นันทพันธ์ คตตง นริศรา บำยฤทธิ์ จุฑาธิป ประดิพัทธ์ นฤมล และภาสกร ดอกจันทร์, 2564)

การดำเนินโครงการประชารัฐสวัสดิการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในระยะสั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้รัฐบาลสามารถติดตามและประเมินผลการช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลที่ได้จากการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐจะถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบสวัสดิการให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้นนอกจากนี้ โครงการยังมุ่งเน้นการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน โดยกระตุ้นให้มีการชำระค่าสินค้าและบริการในชีวิตประจำวันผ่านระบบ e-Payment แทนการใช้เงินสด ด้วยการใช้งานบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่เป็นบัตรอิเล็กทรอนิกส์นวัตกรรมนี้ช่วยผลักดันให้สังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล พร้อมทั้งเพิ่มความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในระบบการช่วยเหลือประชาชน แม้ว่าการดำเนินโครงการนี้จะใช้งบประมาณจำนวนมาก (วีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร, 2564) แต่รัฐบาลเชื่อมั่นว่าโครงการประชารัฐสวัสดิการจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางในทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร โครงการนี้สะท้อนถึงความตั้งใจของรัฐบาลในการสร้างความเท่าเทียมทางสังคมและนำพาประเทศไทยไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ดังนั้นการบริการสาธารณะโดยรัฐเป็นการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นกระบวนการที่มุ่งลดหรือขจัดความไม่เป็นธรรมระหว่างกลุ่มคนในสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สุขภาพและ

โอกาสอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและเป็นธรรมในสังคม โดยเป้าหมายสำคัญของการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำคือการสร้างสังคมที่ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร โอกาส และสิทธิต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน

2.2. กรณีศึกษาต่างประเทศ โครงการเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ในสิงคโปร์ ประเทศสิงคโปร์มีชื่อเสียงไปทั่วโลกในฐานะประเทศที่มีความก้าวหน้าและมองการณ์ไกลการเป็นเมืองอัจฉริยะเป็นตัวอย่างของวิสัยทัศน์ด้านนวัตกรรมในเมือง (Urban Innovation) โครงการเมืองอัจฉริยะ (The Smart City Project) ซึ่งนำโดยโครงการ Smart Nation Initiative ได้เปิดตัวอย่างเป็นทางการในปี 2014 โดยนายกรัฐมนตรีลี เซียนลุง (Lee Hsien Loong) โครงการนี้เป็นการตอบสนองต่อความท้าทายที่เกิดจากการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ประชากรสูงอายุและความต้องการการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เพิ่มมากขึ้น ในฐานะนครรัฐที่มีทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่จำกัด สิงคโปร์จึงพยายามใช้เทคโนโลยีล้ำสมัยและเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัลเพื่อรับมือกับความท้าทายในเมือง ยกย่องคุณภาพชีวิตและรักษาการเติบโตทางเศรษฐกิจ โครงการนี้มีรากฐานมาจากโครงสร้างพื้นฐานด้านไอซีทีที่แข็งแกร่งของประเทศ ระบบการศึกษาระดับโลกและแรงงานที่มีทักษะสูง รัฐบาลสิงคโปร์ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับบริษัทภาคเอกชน สถาบันวิจัย และประชาชนในการนำวิสัยทัศน์เมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติ ด้วยแนวทางที่ครอบคลุมมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สิงคโปร์ไม่เพียงแต่เป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัยเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้นำระดับโลกด้านนวัตกรรมดิจิทัลอีกด้วย (Calder, 2016)

เป้าหมายของโครงการ Smart City โดยมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงประสิทธิภาพของเมือง ส่งเสริมความครอบคลุม และขับเคลื่อนการสร้างนวัตกรรม โดยพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะที่ราบรื่นและมีประสิทธิภาพได้รับการสนับสนุนจากเทคโนโลยีอัจฉริยะ ลดความแออัดของการจราจรด้วยแก้ไขด้วยการขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-driven) เช่น การตรวจสอบการจราจรแบบเรียลไทม์ (Real-time) และไฟจราจรอัจฉริยะ (Smart Traffic Lights) ใช้ระบบโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ (Utilize Smart Grids) และระบบจัดการพลังงานเพื่อลดการปล่อยคาร์บอนนาระบบการจัดการขยะที่ใช้เซ็นเซอร์และระบบอัตโนมัติมาใช้ในการปรับปรุงการรีไซเคิลและการรวบรวมขยะ ขณะเดียวกันได้นำการแพทย์ทางไกลและการติดตามสุขภาพทางไกลมาใช้เพื่อให้ประชากรสูงอายุเข้าถึงการดูแลสุขภาพได้ ใช้เทคโนโลยีสวมใส่ได้และอุปกรณ์ IoT (Internet of Things) เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านสุขภาพสำหรับการดูแลป้องกัน สร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่เชื่อมต่อกันเพื่อให้การสื่อสารระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ รวดเร็ว ขยายเครือข่าย 5G เพื่อรองรับการส่งข้อมูลแบบเรียลไทม์และแอปพลิเคชัน IoT ขั้นสูง ขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัลที่มีการเติบโตด้วยการสนับสนุนผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) และการเติบโตของสตาร์ทอัพด้านเทคโนโลยี เพิ่มพูนทักษะของกำลังแรงงานผ่านโปรแกรมพัฒนาทักษะที่เน้นด้านปัญญาประดิษฐ์ บล็อกเชน (Blockchain) คือเทคโนโลยีการประมวลผลและจัดเก็บข้อมูลแบบกระจายศูนย์ (Cavada, Tight, & Rogers, 2019) การที่

ประเทศสิงคโปร์ได้พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวกให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการตัดสินใจสร้างหลักประกันความครอบคลุมโดยจัดทำโปรแกรมความรู้ด้านดิจิทัลสำหรับทุกกลุ่มอายุ

ผลลัพธ์ของโครงการ Smart City ของสิงคโปร์แสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่สำคัญต่อการพัฒนาเมือง ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชน ความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ การเดินทางในเมืองที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในระดับโลก โดยได้รับความช่วยเหลือจากแอปพลิเคชันข้อมูลแบบเรียลไทม์ เช่น แอป MyTransport.SG ของ Land Transport Authority การทดลองใช้รถยนต์ไร้คนขับและระบบแบ่งปันจักรยานช่วยปรับปรุงการเชื่อมต่อในระยะสุดท้าย โดยการนำโครงข่ายอัจฉริยะช่วยลดการสูญเสียพลังงานและการนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้เพิ่มขึ้นอย่างมาก การจัดการขยะได้รับการปรับปรุงด้วยถังขยะอัจฉริยะที่ติดตั้งเซ็นเซอร์เพื่อแจ้งให้ทางการทราบเมื่อจำเป็นต้องเก็บขยะ นวัตกรรมด้านการดูแลสุขภาพขณะเดียวกันในช่วงการระบาดของ COVID-19 ทำให้สามารถปรึกษาทางไกลได้ โครงการต่าง ๆ เช่น Health Hub มอบแพลตฟอร์มส่วนกลางให้กับประชาชนเพื่อเข้าถึงบันทึกทางการแพทย์และข้อมูลด้านสุขภาพ โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลขั้นสูง โดยมีเครือข่าย 5G ช่วยอำนวยความสะดวกในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในภาคส่วนต่าง ๆ เช่น การผลิต โลจิสติกส์และการวางแผนเมือง บ้านอัจฉริยะที่ติดตั้งอุปกรณ์ IoT ช่วยเพิ่มความสะดวกสบายและประสิทธิภาพด้านพลังงานให้กับผู้อยู่อาศัย จึงมีส่วนสำคัญทำให้สิงคโปร์ได้กลายเป็นศูนย์กลางของธุรกิจสตาร์ทอัพด้านเทคโนโลยี โดยมีบริษัทอย่าง Grab และ Sea Group ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว การที่ประเทศให้ความสำคัญกับทักษะดิจิทัลช่วยลดช่องว่างทางดิจิทัล ทำให้แรงงานสามารถรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้ (Chang & Das, 2020)

ดังนั้นโครงการ Smart City ในสิงคโปร์แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อเปลี่ยนพื้นที่ในเมืองให้กลายเป็นศูนย์กลางของนวัตกรรม ความยั่งยืน โดยการแก้ไขปัญหาในเมืองด้วยแนวทางที่มองไปข้างหน้า สิงคโปร์ได้สร้างมาตรฐานระดับโลกสำหรับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ความคิดริเริ่มสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือระหว่างรัฐบาล อุตสาหกรรมและประชาชนในการกำหนดอนาคตที่เทคโนโลยีจะยกระดับคุณภาพชีวิตของทุกคน เมื่อโครงการพัฒนาไป ความมุ่งมั่นของสิงคโปร์ในการสร้างสังคมที่ส่งเสริมศักยภาพทางดิจิทัลและยั่งยืนทำให้มั่นใจได้ว่าสิงคโปร์จะยังคงเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมเมืองอัจฉริยะระดับโลก

สรุป

กฎหมายปกครองถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยกำกับการบริหารงานของรัฐ โดยกำหนดกรอบการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความโปร่งใสและความรับผิดชอบในสังคม หลักการสำคัญของกฎหมายปกครองคือการควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้อยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย เพื่อป้องกันการกระทำโดยมิชอบหรือเกินขอบเขตอำนาจ หน่วยงานของรัฐต้องดำเนินงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะและคุ้มครองสิทธิของประชาชน หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นหัวใจสำคัญที่สร้างความไว้วางใจและความมั่นคงในระบบการปกครอง อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารและตรวจสอบการทำงานของรัฐ ซึ่งหลักการสำคัญของกฎหมายปกครอง ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม หน่วยงานรัฐต้องดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายอย่างโปร่งใสและยุติธรรม การตัดสินใจทุกครั้งต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย ไม่กระทำโดยพลการ 2) ความยุติธรรมทางปกครอง เน้นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนและสร้างความเท่าเทียมในกระบวนการบริหาร เช่น การรับฟังความคิดเห็นและการอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย 3) ความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ การเปิดเผยข้อมูลและการให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลของรัฐช่วยสร้างความไว้วางใจและลดการทุจริต 4) การคุ้มครองสิทธิประชาชน ประชาชนมีสิทธิร้องเรียน อุทธรณ์ และคัดค้านคำสั่งที่กระทบสิทธิหรือผลประโยชน์ของตน สำหรับบทบาทของกฎหมายปกครองในการพัฒนาสังคม เป็นการจัดการบริการสาธารณะโดยกฎหมายปกครองกำหนดให้รัฐต้องให้บริการด้านสุขภาพ การศึกษา และโครงสร้างพื้นฐานอย่างเท่าเทียม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การรักษาความยุติธรรมและความโปร่งใส กฎหมายปกครองสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการโดยไม่เลือกปฏิบัติและใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียม เพื่อสร้างความมั่นใจว่าทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น ศาลปกครอง ช่วยเพิ่มความชอบธรรมในกระบวนการปกครอง และการตรวจสอบโดยองค์กรอิสระ เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน และศาลปกครอง มีบทบาทในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐเพื่อป้องกันการทุจริตและการกระทำที่ไม่เป็นธรรม

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายปกครองและการพัฒนาสังคมช่วยสร้างสมดุลระหว่างอำนาจรัฐกับสิทธิของประชาชน สนับสนุนการจัดสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรมและการพัฒนาบริการสาธารณะ เช่น การศึกษาและสาธารณสุข นอกจากนี้ยังกำหนดให้หน่วยงานรัฐดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมของประชาชน กฎหมายปกครองเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การบริหารงานของรัฐดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ความสำคัญของกฎหมายปกครองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการควบคุมการใช้

อำนาจรัฐ แต่ยังคงครอบคลุมถึงการสร้างความเป็นธรรมและความสมดุลในสังคม เพื่อประโยชน์ของประชาชน และการพัฒนาประเทศโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2553). **คำอธิบายกฎหมายปกครอง**. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

นันทพันธ์ คตคง นริศรา บำยุทธิ จุฑาธิป ประดิพัทธ์นฤมล และภาสกร ดอกจันทร์. (2564). นโยบาย

สาธารณะสำหรับผู้มีรายได้น้อยผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. **วารสารการ**

บริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(6), 309–329.

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.

วีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร. (2564). ปัญหากระบวนการกำหนดนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. **วารสาร**

เศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา. 9(2), 18–38.

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. (2549). **สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน**.

กรุงเทพฯ : สามเจริญพาณิชย์.

Adler, M. (Ed.). (2010). **Administrative Justice in Context**. Bloomsbury Publishing.

Ahmad, I., & Islam, M. R. (2024). **Empowerment and Participation: Key Strategies for Inclusive**

Development. In *Building Strong Communities: Ethical Approaches to Inclusive*

Development (pp. 47–68). Emerald Publishing Limited.

Alder, J., Haley, M., Hough, B., & Mullender, R. (2002). **General Principles of Constitutional and**

Administrative Law. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan.

Berman, E. M., Bowman, J. S., West, J. P., & Van Wart, M. R. (2021). **Human Resource**

Management in Public Service: Paradoxes, Processes, and Problems. Cq Press.

Bingham, T. (2011). **The Rule of Law**. Penguin Uk.

Calder, K. E. (2016). **Singapore: Smart City, Smart State**. Brookings Institution Press.

- Cann, S. J. (2005). **Administrative Law**. SAGE publications.
- Cavada, M., Tight, M. R., & Rogers, C. D. (2019). **A Smart City Case Study of Singapore—Is Singapore Truly Smart?**. In *Smart City Emergence* (pp. 295–314). Elsevier.
- Chang, F., & Das, D. (2020). **Smart Nation Singapore: Developing Policies for a Citizen-oriented Smart City Initiative**. *Developing national Urban Policies: Ways Forward to Green and Smart Cities*, 425–440.
- Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2015). **The New Public Service: Serving, Not Steering**. Routledge.
- Endicott, T. (2021). **Administrative Law**. Oxford University Press.
- Faúndez, J. (Ed.). (2016). **Good Government and Law: Legal and Institutional Reform in Developing Countries**. Springer.
- Grosh, M., Del Ninno, C., Tesliuc, E., & Ouerghi, A. (2008). **For Protection and Promotion: The Design and Implementation of Effective Safety Nets**. World Bank Publications.
- Jashari, M., & Pepaj, I. (2018). The Role of the Principle of Transparency and Accountability in Public Administration. *Acta Universitatis Danubius. Administration*, 10(1).
- Kingsbury, B. (2009). The Concept of 'Law' in Global Administrative Law. *European Journal of International Law*, 20(1), 23–57.
- Krishna, N. S. R. (2024). **Principles of Constitutional and Administrative Laws**. Academic Guru Publishing House.
- Kueppers, R. J., & Sullivan, K. B. (2010). How and Why an Independent Audit Matters. *International Journal of Disclosure and Governance*, 7(4), 286–293.
- Leyland, P., & Anthony, G. (2016). **Textbook on Administrative Law**. Oxford University Press.
- Loeffler, E., & Bovaird, A. G. (Eds.). (2021). **The Palgrave Handbook of Co-production of Public Services and Outcomes** (p. 728). Cham: Palgrave Macmillan.
- Micklitz, H. W. (Ed.). (2011). **The Many Concepts of Social Justice in European Private Law**. Edward Elgar Publishing.

Organization of American States. (2002). **Public Sector Transparency and Accountability Making**

it Happen: Making it Happen. OECD Publishing.

Rosenbloom, D. H. (2022). **Administrative Law for Public Managers.** Routledge.

Samad, A. (2023). **Empowering Communities: Case Studies in Sustainable Development and Local Governance.**

Shkabatur, J. (2012). Transparency With (out) Accountability: Open Government in the United States.

Yale L. & Pol'y Rev., 31, 79.

Syrett, K., & Alder, J. (2021). **Constitutional and Administrative Law.** Bloomsbury Publishing.

Warren, K. F. (2018). **Administrative Law in the Political sys.** Routledge.